

УДК 343.3/7

СПОСОБИ ЗДІЙСНЕННЯ НЕЗАКОННИХ ОПЕРАЦІЙ ІЗ НАРКОТИЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ

Тетяна КОРНЯКОВА,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративного і кримінального права
юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Ірина КЛИМЮК,
аспірант, викладач кафедри адміністративного і кримінального права
юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

АНОТАЦІЯ

У статті проводиться аналіз способів скоєння незаконних операцій із наркотичними речовинами. Проводиться дослідження місць, у яких здійснюється незаконна діяльність із наркотичними речовинами. Структура наукового дослідження дозволяє схематично ознайомитись із місцями здійснення незаконної діяльності з наркотиками й акцентувати увагу на елементах переховування під час здійснення митного контролю. Досліджено етапи перевезення наркотиків і умови, необхідні для його ефективного здійснення. У роботі наведено засоби для виявлення митних правопорушень і чинники, які впливають на вибір способів здійснення незаконних операцій із наркотичними речовинами.

Ключові слова: сліди злочину, місця переховування наркотичних речовин, переховування наркотиків, перевезення наркотичних засобів, пересилання наркотиків, збут наркотичних засобів.

METHODS OF IMPLEMENTING ILLEGAL OPERATIONS WITH DRUG SUBSTANCES

Tetiana KORNIKOVA,
Doctor of Law, Professor,
Head of the Department of Administrative and Criminal Law
of Oles Honchar Dnipro National University

Iryna KLYMIUK,
Postgraduate Student,
Lecturer of the Department of Administrative and Criminal Law
of Oles Honchar Dnipro National University

SUMMARY

The article analyzes the ways of committing illegal drug operations. Investigation of places where illegal activities with narcotic substances are carried out. The structure of the scientific research allows you to schematically familiarize yourself with the places of illegal drug activity and to focus on the elements of hiding during customs control. The stages of drug transportation and the conditions necessary for its effective implementation are investigated. This paper describes the means for detecting customs offenses and the factors that influence the choice of ways to carryout illegal operations with narcotic substances.

Key words: traces of crime, places of drug trafficking, drug hiding, transportation of drugs, drug trafficking, sale of drugs.

Постановка проблеми. Збільшення масштабів операцій із незаконними наркотичними речовинами викликає занепокоєння. Україна, з огляду на своє географічне розташування, виступає транзитною державою наркотичних потоків. Перевезення, пересилання та збут наркотичних речовин є складовими частинами організованої злочинності – наркобізнесу.

Актуальність теми дослідження полягає у важливості вдосконалення процедур митного контролю, особливо у виявленні контрабанди наркотичних засобів.

Стан дослідження. Проблеми здійснення операцій у сфері незаконного обігу наркотичних речовин розглядались у працях учених і правників, чільне місце серед яких посідають правові дослідження С.В. Войцеховської, Г.І. Грамовича, Ю.В. Гнусова, Л.Н. Калининич, В.В. Кікінчука, В.А. Коршенко, С.П. Лапті, А.М. Лисенко,

В.О. Малярова, Т.П. Матюшкової, П.М. Мітрухова, А.А. Музики, М.І. Николайчука, В.В. Носова, В.М. Тертишника, Т.Г. Фоміної, О.О. Юхна й інших.

Метою і завданням статті є визначення поняття «спосіб здійснення незаконних операцій із наркотиками» та обґрунтування необхідності дослідження останніх.

Виклад основного матеріалу. Способи скоєння та переховування наркотиків залежать від характеру операцій, що здійснюються, від можливостей і особистих якостей людей, які виконують ці операції, від ситуації, що склалася під час її виконання, від виду наркотику, з яким пов'язано виконання незаконних операцій, та багатьох інших обставин, передбачити які завчасно не завжди можна [1, с. 22–28].

Залежно від способу перевезення наркотичних засобів виникають сліди, що вказують на його вчинення. Спосте-

рігається взаємозв'язок між усіма елементами криміналістичної характеристики: предметом злочину, способом його вчинення, особою злочинця та слідовою картиною. Тому використання даних про спосіб перевезення наркотиків під час розслідування буде сприяти швидкому виявленню слідів злочину та встановленню особи злочинця [2, с. 32].

Знання способів здійснення незаконних операцій із наркотиками дозволяє визначити:

- місцезнаходження, характер та види слідів, які мають доказове значення;
- криміналістичні засоби, методи, прийоми, необхідні для виявлення, закріплення та використання цих слідів;
- завдання і тактику проведення необхідних для цього слідчих дій, організаційних і оперативно-розшукових заходів;
- тактику взаємодії слідчого й оперативних робітників;
- заходи, необхідні для встановлення обставин, що сприяють незаконним операціям із наркотиками, та їх усунення;

– обсяг роботи, час, який необхідний для розслідування, склад слідчої групи й інші організаційні питання [1, с. 22].

До найбільш поширених способів здійснення незаконних операцій із наркотиками варто віднести скоєння та переховування наркотиків у таких місцях:

1. На місцевості – у ємностях, закопаних у землі; під плитами, якими викладають доріжки в саду; у частинах огорожі; у погребях; під квітами й іншими рослинами, що на тлі навколишньої зелені виглядають зів'ялими; у надвірних будівлях (лазнях, сараях, гаражах, собачих будках і т.п.); у дуплах дерев; у вигрібних ямах, криницях тощо [3, с. 30].

Досить поширеним видом здійснення незаконних операцій із наркотиками є закладки. Ані продавці, ані покупці не зустрічаються, зв'язуються один з одним за допомогою соціальних мереж, а товар кладеться в обумовлених місцях на вулиці. Інколи золучають і наркокур'єрів. Такі «продумані» ходи спричиняють складнощі в розслідуванні злочинів, адже слідова картина й інформація про суб'єкта злочину дуже обмежені.

2. У приміщеннях квартир, будинків, інших будівель, горищ, підвалів – у вимикачах освітлення, розетках, електродзвониках, кондиціонерах, порожнечах дверних конструкцій, віконних ручках, предметах меблів (шафи, ніжки і шаблони столів і стільців); різних побутових предметах (телевізори, радіоприймачі, фотоапарати, дамські косметички, книги тощо);

3. В особи – в одязі (кишені, спеціальні схованки в рукавах, під вишивкою і дрібними аплікаціями на сукнях, у поясах для панчів); у взутті, схованки в підборах; у спеціально приготовлених місцях в одязі або взутті (спеціально підшиті непомітні кишені або предмети вшиваються в одяг, у порожнину каблучка тощо), під перукою, у гіпсових пов'язках, у порожнинах протезів; на тілі особи – під пахвами, у волоссі [3, с. 30].

Можливе також переміщення предметів у різний спосіб прикріплених до частин тіла (приклеєні медичним пластиром, скотчем, бинтом тощо), а також у тілі, з використанням його природних отворів (ротової порожнини, анального отвору, піхви), шляхом ковтання переміщуваних предметів, шляхом зашивання їх під шкіру.

Непоодинокі випадки використання для незаконного переміщення наркотиків дітей. Тоді наркотики переміщуються в пелюшках, прикріпленими до тіла дітей; в одязі дітей; в іграшках; у дитячій колясці [1, с. 22–28].

Для переміщення наркотичних речовин в автотранспортних засобах використовують деталі крісла водія; порожнину за панеллю приладів; колонку керма; ущільнювач капота двигуна; порожнини дверей; декоративну

обшивку задньої стінки та стелі kabіни; бензобак; фари; акумулятор; радіатор; газові установки; бачки для рідин; пустоти воздухопроводів; крила автомобіля, бампера.

У вантажних автомобілях використовують цистерни, бак для дизпалива, води, інструментальні шухляди, під вантажем, у вантажі, запасні колеса й ін.

Основні місця переховування наркотичних речовин на залізничному транспорті такі: ящик з інвентарем у службовому купе; міжстелевий простір у коридорі вагона та купе, що закривається люком із спеціальним замком; повітропроводи в неробочому тамбурі вагона; підвагонні високівольтні ящики; бункери для вугілля; тамбури; вмикачі; моторний відсік; акумуляторна шухляда й ін.

Підготовка до перевезення наркотиків включає обрання:

- маршруту перевезення;
- потяга та вагона у складі потяга;
- місця розміщення наркотиків у вагоні;
- способу маскуванню наркотиків перед розміщенням їх у вагоні;
- способу доставки наркотиків до вагона та розміщення у вагоні;
- співучасників злочину;
- плану дій у разі можливого викриття під час перевезення або безпосередньо після прибуття в кінцевий пункт маршруту.

Особливістю підготовки до перевезення наркотиків є те, що їх приховання шляхом маскуванню проходить уже на цьому етапі, триває під час перевезення та закінчується під час доставки замовнику наркотиків або їхнього збуту. Безпосереднє перевезення наркотиків залежно від способів супроводжується діями злочинця, спрямованими на збереження наркотиків і додаткове маскуванню їх під час перевезення за необхідності.

У пасажирських потягах, за даними дослідження О.А. Чернецької й І.А. Пиріг, наркотики можуть приховуватися в таких місцях:

- в обшивках стін і стелі пасажирського купе – 14% випадків;
- в обшивках стін і стелі вагона – 4%;
- в особистих речах пасажирів – 41%;
- у технологічних місцях (рундуки для вугілля, міжстелевий простір над вбиральнями і тамбурами вагонів, радіатори опалення, сміттєзбиральники, люки над електрощитами, вентиляційні люки, ніші для котлів опалення) – 7%;
- серед майна (постільної білизни, ковдр, подушок тощо) у службовому купе провідників – 5%;
- у туалеті пасажирського потяга – 5%;
- у технічних пристроях локомотива – 14% [2, с. 34–35].

Під час перевезення наркотиків на судах найчастіше використовуються місця загального користування: каюти для членів екіпажу (під плінтусом, серед особистих речей, за дзеркалами, під настилем стінних шаф, під подушками диванів, навколо ілюмінаторів тощо), у пілососах, телевізорах, інших побутових приладах.

У разі переміщення незаконних наркотичних речовин у літаках найчастіше використовують крісла пасажирів, зокрема попільнички в підлокітниках, килимові покриття під кріслами пасажирів і у проході між ними, плафони ламп освітлення, відділення для особистих речей членів екіпажу, для кисневих масок, аптечки й інше.

Непоодинокі випадки переміщення наркотиків у супроводжуваному та несупроводжуваному багажі. Наркотичні речовини можуть перемішувати під застілками-блискавками у складках сумок, що розкладаються, під картонним дном сумок, у підвісному дні валіз; у кишенях предметів одягу в багажі або загорнуті в такі чи інші предмети; у банках, пакетах, коробках із харчами – у коробках цукерок,

банках із кавою та варенням, блоках сигарет тощо; серед косметичних засобів або всередині упаковок із ними, у тюбиках з-під зубної пасти, крему для гоління тощо. Більш коштовні наркотичні речовини маскують ретельніше, розробляючи складні схеми. Проте існують і найбільш поширені місця переховування наркотичних і психотропних речовин.

Результати роботи митних органів України та закордонних країн, правоохоронних органів вказують на збільшення випадків незаконного пересилання наркотиків із використанням міжнародних поштових відправлень. «Привабливість» поштових каналів контрабанди наркотиків пояснюється тим, що за відносно швидкого проходження відправлень від адресата до отримувача наявні обставини, які зумовлюють можливість уникнення відповідальності осіб, причетних до контрабанди:

- можливість пересилання МПВ на адреси «підставних» осіб;
- відсутність відправника чи отримувача під час здійснення митного контролю;
- серйозні труднощі в роботі правоохоронних органів щодо збору доказів у разі виявлення злочину, встановлення умислу на незаконне пересилання, причетності до злочину отримувача тощо.

До найбільш часто використовуваних місць приховування наркотиків під час пересилання в міжнародних поштових відправленнях можна віднести спеціальні схованки в посылках, бандеролях; серед скручених чи складених періодичних видань (газети, журнали); металеві банки із консервами; різні сувеніри, дитячі іграшки; предмети косметики; поштові марки, окремі елементи наркотику [1, с. 22–28].

До того ж варто враховувати, що порядок переміщення товарів у міжнародних поштових відправленнях регулюється не лише вітчизняним митним законодавством, але й актами Всесвітньої поштової організації, а також іншими міжнародними та національними законодавчими актами.

Переміщення предметів у міжнародних поштових відправленнях має кілька важливих умов: обов'язковість дотримання заборон і обмежень; звільнення або нарахування та сплати митних платежів; можливість видачі поштового відправлення адресату лише з дозволу органу доходів та зборів після проходження процедури митного оформлення та митного контролю; порядок митного оформлення товарів, які переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових чи експрес-відправленнях, залежить від характеру відправлення – для особистого використання чи комерційних потреб, для фізичної чи юридичної особи;

Оскільки основним засобом для виявлення митних правопорушень залишається рентген, варто більше уваги приділити підвищенню ефективності навчання працівників митниці технічним засобам здійснення митного контролю, зокрема рентгеновському. Як свідчить світовий досвід митного контролю міжнародних поштових відправлень, саме активний розвиток застосування спеціальних технічних засобів, як-от рентгеновська техніка, для пошуку та виявлення наркотичних речовин підвищує ефективність здійснення митного контролю та сприяє виявленню заборонених для пересилання товарів під час переміщення через митний кордон [4, с. 6; 1, с. 22–28].

Під час здійснення пошуку й огляду місць скоєння наркотичних злочинів, зокрема щодо переховування та переміщення наркотиків, варто звертати увагу на сліди, які можуть залишатися після їх виготовлення або ж вирощування.

До таких слідів належать:

- а) використана для виготовлення наркотичних засобів сировина, напівфабрикати, реактиви, наприклад, крижана

оцтова кислота, лабораторне устаткування, різні пристосування: сито зі слідами конопельного пилюку або часток цієї рослини; важкі предмети, використовувані як прес під час виготовлення гашишу; ковдри, клейонки, поліетиленова плівка, на яку могла просіватися конопельна потерть; ваги, гирки;

б) відходи виготовлення наркотичних речовин – голівки маку, лущиння від них, конопельна, макова соломка, побічні продукти, що утворюються під час синтезу деяких наркотичних засобів;

в) будь-який посуд або ємності, уміст яких викликає підозру;

г) пристосування для вжитку наркотичних засобів: трубки, шприци, особливо використані, тому що в них можуть бути залишки шуканих речовин, закопчені ложки, трубочки для вдихання кокаїну й ін.;

г) тютюнові вироби зі слідами пропитки гашишною олією, із добавкою гашишу або марихуани;

д) пристосування для набивки цигаркових гільз тютюном, виготовлення самокруток зі стандартних листів цигаркового паперу;

е) сліди вжитку наркотичних засобів: попіл, недокурки, порожні ампули, упакування з відповідними етикетками;

є) речі, що могли служити платою за наркотичні засоби або за відвідування кубла;

ж) листування, поштово-телеграфна кореспонденція, записні і телефонні книжки, грошові перекази, квитанції камер схову, рахунки на оплату міжміських і міжнародних переговорів, готелів [3, с. 20–21].

До того ж під час транспортування та зберігання наркотичних речовин використовуються будь-які засоби та способи, які умовно можна розділити на засоби та методи їх пакування, переміщення та зберігання. Засобам та методам пакування відводиться першочергове значення у зв'язку з тим, що більшість наркотиків (анаша, гашиш, опій-сирець та ін.) мають специфічний запах, який дозволяє виявити їх місцезнаходження за допомогою спеціально натренованих собак та іншими шляхами. Для усунення або зменшення запаху наркотики поміщують у поліетиленові або інші міцні пакети, змішують з іншими ароматичними речовинами, які перебивають запах наркотиків, поміщують у банки з варенням, огурцями, у термоси, інші ємності та тайники, які виключають поширення запаху. Наприклад, зберігання синтетичних наркотиків залежить від стану, у якому вони знаходяться: у рідкому (у вигляді розчину), порошкоподібному, у вигляді пігулок. Подекуди траплялися й начинки наркотиками гарбузів, динь, пирогів, поміщення пакетиків із наркотиками між листами книг, в авторучках, футлярах з-під окулярів, в інших різноманітних предметах домашнього пристосування [1, с. 22–28].

Висновки. На вибір способу переховування наркотичних речовин впливають як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники. До об'єктивних можна віднести дефіцит часу, якості та властивості матеріальних об'єктів на місці приховування злочину, обстановку скоєння злочину, умови і спосіб життя злочинців. Однак під час вибору способу переховування з об'єктивними чинниками взаємодіють психічні властивості особи (навички, звички). Застосування суб'єктом того чи іншого способу переховування злочину відображається в навколишньому середовищі у вигляді певних ознак, за якими можна встановити обставини справжньої події та знайти наркотичні засоби. Під час транспортування та зберігання наркотичних речовин використовуються будь-які засоби та способи, які умовно можна розділити на засоби та методи їх пакування, переміщення та зберігання [1, с. 22–28].

Отже, способи здійснення незаконних операцій із наркотиками являють собою систему послідових дій зі

зберігання, перевезення, пересилання, придбання, експорту, імпорту та використання наркотичних засобів, що здійснюються з порушенням вимог чинного законодавства.

Список використаної літератури:

1. Войцеховская С.В., Грамович Г.И., Калинин Л.Н. Методика расследования незаконных операций с наркотиками : научно-практическое пособие для следователей и оперативных работников правоохранительных органов / под ред. Н.И. Николайчука. Минск : Харвест, 2003. 224 с.
2. Пиріг І.В., Чернецька О.А. Теорія і практика розслідування незаконного перевезення наркотичних засобів залізничним транспортом : монографія. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 156 с.
3. Особливості розслідування незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів : методичні рекомендації для практичних підрозділів Національної поліції України / В.О. Малярова та ін. ; за заг. ред. В.В. Кікінчука. Харків : ХНУВС, 2017. 76 с.
4. Кошонько О.В. Проблемні аспекти боротьби з контрабандою наркотичних засобів у міжнародних поштових відправленнях. Науковий вісник Ужгородського національного

університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». 2018. Вип. 20. С. 3–8.

ДОВІДКА ПРО АВТОРІВ

Корнякова Тетяна Всеволодівна – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного і кримінального права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Климюк Ірина Миколаївна – аспірант, викладач кафедри адміністративного і кримінального права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Korniakova Tetiana Vsevolodivna – Doctor of Law, Professor, Head of the Department of Administrative and Criminal Law of Oles Honchar Dnipro National University

Klymiuk Iryna Mykolaivna – Postgraduate Student, Lecturer of the Department of Administrative and Criminal Law of Oles Honchar Dnipro National University

iramodenko@gmail.com

